

II. MEŞRUTİYET SÜRECİNDE KOSOVA SUÇ İSTATİSTİKLERİ VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

CRIME STATISTICS IN KOSOVO DURING THE SECOND CONSTITUTIONAL ERA AND THEIR IMPLICATIONS

СТАТИСТИКА ПРЕСТУПНОСТИ В КОСОВО ВО ВТОРОЙ ПЕРИОД КОНСТИТУЦИОННОЙ МОНАРХИИ И ИХ ОСМЫСЛЕНИЕ

Özlem Muraz BUDAK*

ÖZ

Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nin II. Meşrutiyet dönemi Kosova vilayetinde kaydedilen suç istatistiklerini tarihsel ve sosyolojik bir çerçevede ele almaktadır. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Rumeli Müfettişliği arşivlerinde yer alan Kosova Ceraim Defteri'nden elde edilen veriler, bölgedeki suç türlerinin dağılımını, suç oranlarının etnik ve dini gruplarla ilişkisini ve Osmanlı yönetiminin asayiş politikalarının etkisini kapsamlı bir biçimde analiz etmektedir. Cinayet, yaralama, gasp, eşkıyalık ve kamu düzenine karşı işlenen suçlar incelenerek, bölgenin sosyal ve siyasi yapısı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Bulgular, özellikle etnik gruplar arasındaki gerilimlerin suç oranlarını artırdığına işaret etmektedir. Sırp ve Bulgar çetelerinin Osmanlı yönetimine karşı gerçekleştirdiği şiddet eylemleri, bölgedeki güvenlik sorunlarını derinleştirmiştir. Ayrıca, yerel aşiret yapılarının ve geleneksel kan davası anlayışının suç oranlarını yükselten temel faktörlerden biri olduğu tespit edilmiştir. Kosova Ceraim Defteri'nde kayıtlı suç istatistikleri, bu dönüşümlerin toplumsal yansımalarını analiz edebilmek için önemli bir veri kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin bölgedeki güvenlik politikalarının etkinliği ile birlikte, Kosova vilayetinin toplumsal dinamikleri ve etnik gerilimlerin kriminal olaylara nasıl yansıdığı ortaya konulmaktadır. Osmanlı'nın merkezileşme çabalarının başarısız olduğu ve bölgenin artan suç oranları nedeniyle Osmanlı yönetimi için giderek daha zor yönetilebilir hale geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nin Kosova vilayetindeki suç kayıtlarının tarihsel ve toplumsal bağlamda değerlendirilmesi açısından önemli bir katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kosova, Ceraim, Suç, II. Meşrutiyet, Asayiş, Balkanlar

* **ORCID:** [0000-0001-7882-9087](https://orcid.org/0000-0001-7882-9087), Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Nizip Eğitim Fakültesi, ozlem-muraz@hotmail.com

Kaynak Gösterim / Citation / Цитата: Budak, Ö. M. (2025). II. MEŞRUTİYET SÜRECİNDE KOSOVA SUÇ İSTATİSTİKLERİ VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* (65), 35-52. **DOI:** [10.17498/kdeniz.1631601](https://doi.org/10.17498/kdeniz.1631601)

II. Meşrutiyet Sürecinde Kosova Suç İstatistikleri ve Düşündürdükleri

ABSTRACT

This study examines the crime statistics recorded in the Kosovo province of the Ottoman Empire during the Second Constitutional Era from a historical and sociological perspective. The data obtained from the *Kosovo Ceraim Register* in the archives of the Presidency of the Republic of Turkey, Directorate of State Archives, Rumelia Inspectorate, provide a comprehensive analysis of the distribution of crime types in the region, the relationship between crime rates and ethnic-religious groups, and the impact of Ottoman law enforcement policies. Crimes such as murder, assault, robbery, banditry, and offenses against public order are analyzed in terms of their social and political effects on the region. The findings indicate that ethnic tensions significantly contributed to the rise in crime rates. The violent actions of Serbian and Bulgarian gangs against Ottoman rule exacerbated security issues in the region. Additionally, the local tribal structures and traditional blood feud culture were identified as key factors that increased crime rates. The crime statistics recorded in the *Kosovo Ceraim Register* serve as a crucial data source for analyzing the societal implications of these transformations. In this context, the study highlights both the effectiveness of the Ottoman Empire's security policies in the region and the ways in which the social dynamics and ethnic tensions in Kosovo were reflected in criminal incidents. The results indicate that the Ottoman centralization efforts were unsuccessful and that the increasing crime rates made the province increasingly difficult to govern. This study aims to contribute significantly to the historical and social analysis of crime records in the Kosovo province of the Ottoman Empire.

Keywords: Kosovo, Ceraim, Crime, Second Constitutional Era, Public Order, Balkans

АННОТАЦИЯ

В данной работе рассматривается статистика преступности в провинции Косово Османской империи во второй период конституционной монархии в историческом и социологическом контексте. Данные, полученные из Косовской книги преступлений, хранящейся в архивах Государственного архива Республики Турция, Инспектората Румелии, представляют собой всесторонний анализ распределения типов преступлений в регионе, связи между уровнями преступности и этнорелигиозными группами, а также влияния османской политики поддержания правопорядка. Исследуются такие преступления, как убийство, нападение, грабеж, бандитизм и преступления против общественного порядка, с целью оценки их социальных и политических последствий в регионе. Результаты показывают, что этнические напряжённости существенно способствовали росту уровня преступности. Насильственные действия сербских и болгарских банд против османского правления усугубили проблемы безопасности в регионе. Кроме того, местные племенные структуры и традиционная культура кровной мести были определены как ключевые факторы, способствующие увеличению числа преступлений. Статистические данные, зафиксированные в Косовской книге преступлений, служат важным источником информации для анализа общественных последствий этих трансформаций. В этом контексте исследование подчёркивает как эффективность политики безопасности Османской империи в регионе, так и то, как социальная динамика и этнические конфликты в Косово находили отражение в преступлениях. Выводы свидетельствуют о том, что усилия Османской империи по централизации не увенчались успехом, а рост преступности делал провинцию всё более трудноуправляемой. Данное исследование призвано внести значительный вклад в исторический и социальный анализ уголовных записей в Косово в период Османской империи.

Ключевые слова: Косово, преступления, II Конституционная эпоха, правопорядок, Балканы

GİRİŞ

İnsanoğlu, fizyolojik ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, öncelikli olarak güvenlik arayışına yönelmektedir. Suç, insanın bu güvenlik ihtiyacını tehdit eder. Bununla beraber suç tarihsel, hukuki, sosyolojik ve psikolojik boyutları bulunan çok yönlü bir olgudur. İnsanlık tarihinin değişmez bir gerçeği olan suç, yine insanlar tarafından her türden canlıya karşı işlenmiştir. Ceza ise suçun karşılığında uygulanan yaptırımlar bütünüdür ve tarihsel süreçte büyük hukuk ekolleri aracılığıyla şekillenmiş bir adalet mekanizmasıdır. Bu bağlamda, suç otorite tarafından cezalandırılmayı gerektiren bir eylem olarak tanımlanırken, ceza ise suçla karşı alınan önlemler ve toplum düzenini sağlayan bir araç niteliği taşır. Bu unsurların araştırılması ve tarihsel süreçteki gelişimlerinin incelenmesi, modern devletlerin hukuk sistemlerine ışık tutan önemli bir rehber görevi görmektedir.

Osmanlı yönetimi, II. Meşrutiyet döneminde asayişin sağlanmasına yönelik çeşitli önlemler almak üzere suç ve suçluların tespiti ve takibi hususunda düzenli bilgi alabilmek için vilayetlerden her ay rapor istemiştir. Her ay kazalardan sancak merkezine gönderilen raporlar buradan Dâhiliye Nezareti'ne iletilmiştir. Bunun için bir şablon oluşturulmuş ve her kaza merkezinden bu şablona uygun şekilde bilgiler talep edilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi vesikaları arasında yer alan "Ceraim-i Umumiye Cetvelleri", bölgede gerçekleşen suçları toplu halde sayısal olarak sunmaktadır. Çalışma konumuz olan Ceraim-i Umumiye Cetveli Kosova vilayetine aittir. XIX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Avrupalı devletlerin çıkar çatışması ve Balkan devletlerinin yayılcı politikalarının sahnesi haline gelen Kosova'da çeşitli etnik unsurlar, bölgeye yönelik emellerini gerçekleştirmek amacıyla çetecilik faaliyetleri gerçekleştiriyordu. Hassas bir durumda olan bölge, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin bekası için meşrutiyet ilan edilmesi gerektiği düşüncesinin odağıydı. İlan edilen meşrutiyet, sadece Müslümanlar için değil, isteklerini daha rahat dile getirebilecekleri düşüncesiyle diğer etnik unsurlar tarafından da umut verici bir gelişme olarak görülmüştür. Nitekim incelenen cerâim defteri, Kosova özelinde Osmanlı Devleti'nde işlenen suçlar ve çeşitliliği hakkında bilgi verirken, bölgedeki eşkıyalık faaliyetleri ve yöntemleri hakkında da ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Bu ayrıntılara yer vermeden önce kısaca Kosova'nın kısa tarihine değinmekte fayda vardır.

Kosova, Balkan yarımadasında meşhur bir ovanın adı olup başkenti Üsküp'tür. Toprakları verimli, ormanlar ve dağlarla çevrili olan Kosova ovası, coğrafi olarak orta ve yeniçağlarda ticaret yollarının birleştiği önemli bir merkez olup ilkçağlardan itibaren tarih boyunca birçok kavmin istilâsına uğramıştır. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma sınırları içinde kalan Kosova zaman içerisinde Alanlar, Hunlar, Vizigotlar, Bulgarlar, Slavlar, Avarlar, Sırlar, Bizanslılar ve Arnavutlara ev sahipliği yapmış sonrasında 1216 tarihinde Sırp Krallığı'nın idaresi altına girmiştir (Ünlü, 2002, s.1). Osmanlılar Dönemi'nde Kosova'ya ilk hareket 1388 yılında Yaralı Doğan Bey tarafından yapılmıştır. Sırların öncülüğünde Osmanlılara karşı oluşturulan müttefik kuvvetleriyle yapılan ve zaferle sonuçlanan Kosova Savaşlarıyla Osmanlılar Balkanlar'da daha kalıcı olarak yerleşmişlerdir. Böylece Sırp Krallığı Osmanlı tâbiyetine girmiştir. Bu bölgeye Türkler ve Tatarlar yerleştirilmiştir. Fetret devrinde Kosova bir süre Osmanlı nüfuzundan çıkmışsa da 1439 yılında Semendire'nin zaptıyla Sırbistan'ın Osmanlı hâkimiyetine girmesiyle Kosova da Osmanlı topraklarına katılmıştır (Aktepe, 2002, s.216-219; Özdağ& Onal, 2017, s.558).

Kosova'nın, Türk tarihinde II. Kosova Savaşı'na sahne olması bakımından ayrıca önemi vardır. Bu savaşta Sırlar tarafsız kalmışlardır. Fâtih Sultan Mehmed Böylece Kosova'nın tamamı Osmanlı idaresi altına girmiş oldu. Bölgede 1582-1591 yılları arasında Müslüman nüfus artmıştır. Müslüman nüfusun çoğunluğunu ise Arnavutlardı. Aynı zamanda Anadolu'dan gelen Türkler de yoğun şekilde yerleşmiştir. Kosova, ara ara isyancılarla devlet

II. Meşrutiyet Sürecinde Kosova Suç İstatistikleri ve Düşündürdükleri

kuvvetlerinin çarpışma sahası olmuş, Tanzimat ve İslahat fermanlarının ilânıyla idarî bakımdan yeni bir statüye bağlanmıştır. Büyük devletlerin müdahalesiyle yapılan ıslahat girişimleriyle, merkezi Sofya olmak üzere Niş ve Priştine'yi içine alan bir Kosova vilâyeti teşkil edilmiştir. II. Meşrutiyet'in ilânına kadar bölge birçok isyan ve ihtilâl sahne olmuştur. 1911 yılında Kosova vilâyeti Osmanlı Devleti'nden kesin olarak ayrılmış, 30 Mayıs 1913 Londra Antlaşması ile Kosova vilâyeti Sırbistan'a terkedilmiştir. Bu dönem nüfusun çoğunluğunu Üsküp'ün güneydoğusunda Müslüman Türkler ve Bulgarlar, kuzey ve batısında Arnavutlar; Yenipazar'da Arnavut ve Boşnaklar, Taşlıca'da Boşnaklar; Prizren, İpek ve Priştine'de Arnavutlar vardı. Ayrıca Müslümanlar dışında Sırp ve Bulgarlar Ortodoks, bir kısım Arnavutlar ise Katolik ve Ortodokslardır (Aktepe, 2002, s.216-219).

1.KOSOVA CERAİM-İ UMUMİYE DEFTERİ

İstanbul haricinde devlet dairelerinden gönderilen evraklar arasında Rumeli Müfettişliği evrakı önemli bir yere sahiptir. Müfettişliğin yetki sahası önceleri Kosova, Manastır, Selanik iken daha sonra Yanya, Edirne ve İşkodra'nın da ilâvesiyle altı vilayete çıkarılmıştır. Rumeli Müfettişliği evrakı içerisinde, belgeler ve 244 adet defter mevcuttur. Defterler 1319-1327/1901-1909 tarihlerini içermekte ve çeşitli konularda Sadâret ve Rumeli Müfettişliğine bağlı sancak ve kazalar arasındaki yazışmaları içermektedir (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2010, s. 258). Makale konusu olan 190 sıra numaralı Kosova Ceraim Defteri Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Tefrişat-ı Rumeli Evrakı/Rumeli Müfettişliği Defterleri (TFR.I.d) fonunda yer almaktadır. Defter transkript edildiğinde en erken olay kayıt tarihi R. 3 Mart 1323(15 Mart 1907), en geç olay kayıt tarihi ise R. 15 Şubat 1325(28 Şubat 1910) olduğu görülmektedir. Defter 62 görüntüden meydana gelmekte, kapak ve künye sayfası hariç 120 sayfa yani 60 varaktan oluşmaktadır.

Defter soldan sağa kayıt numarası, müteaddî(milliyeti/ karyesiyle isim ve şöhreti), müreaddî-i aleyh(milliyeti/ karyesiyle isim ve şöhreti), Cerâimin Enva'ı(Maktulîn adedi/ Mecruhîn adedi/ Dağa kaldırılanlar/ Teb'id Olunanlar/ Mevâdd-ı sâire), Tevkif Edilenler, Cerâimin Tarih-i İbkâsı, Mahall-i Hadise, Sebeb ve Süret-i Hâdise, Mütearrızun aleyhlerin Derece-i Mağduriyetleri, Âlet-i Cerh ve Katl, Mahall-i Hadise, Sebeb ve Süret-i Hâdise, Mütearrızun Aleyhlerin Derece-i Mağduriyetleri, Âlet-i Cerh ve Katl şeklinde kaydedilmiştir. Defterde Üsküp merkez kazası, İştîp kazası, Köprülü kazası, Kumanova kazası, Osmaniye kazası, Radovişte kazası, Palanka kazası, Koçana Kazası, Kratova Kazası, Orhaniye Kazası, Priştine kazası, Vuçitrın kazası, Gilan kazası, Yenipazar kazası, Preşova kazası, Mitroviçe kazası, İpek kazası, Yakova kazası, Tırgovişte kazası, Gusine kazası, Berane kazası, Prizrin kazası, Kalkandelen kazası, Gostivar kazası, Seniçe kazası, Kolaşin kazası, Akova kazası Yenivaroş kazası kayıtları yer almaktadır. Defterde toplam 605 olay kaydedilmiş olup makalede ayrıntılı bilgilere yer vermeden önce ayrı ayrı kazalarda kaydedilen olayların tarih ve sayılarını, içeriklerini, müteaddî ve müreaddî-i aleyh yani saldırgan/suçlu ve mağdurların milliyetleri hakkında bilgi vermesinde yarar görülmüştür. Aynı zamanda defterde rumî takvimle verilen tarihler makalede miladî tarih olarak verilmiştir. Kosova ceraim defterinde ilk kaydedilen kaza Üsküp'tür. Kaydedilen suçlar bu aşamada cetvelde kaydedildiği sıra ile belirtilmiş kategorize edilmemiştir.

Üsküp merkez kazasında kaydedilen 54 olay kaydından; 3'ü suikast, 2 silah endahtı, biri teşebbüs olmak üzere 6 ihrak, 1 intihar, 25 cinayet, ikisi kazara olmak üzere 11 yaralama, 2 kayıp, 1 derdest(yakalama), 2'si defterde hukûku umumiye olarak kaydedilen kamu davasına dair kayıttır. Bir kayıtta ise faili ve mağduru belirtilmekle birlikte suçun ne olduğu belirtilmemiştir. Kaydedilen olayların ikisinde saldırganlar eşkıyalardır. İşlenen suçların 22'sinin faili meçhuldür. Cinayet ve yaralama olaylarında kullanılan suç aletleri silah ve bıçaktır. Tarafların milliyetlerine bakıldığında saldırganların 16'sı İslam, 7'si Sırp

ve 3'ü Bulgar iken mağdurların 16'sı İslam, 22'si Bulgar, 2'si Sırp'tır. Üsküp suç cetveli miladi olarak 1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran; 1909 yılı şubat, mart ve mayıs ayları kayıtlarını kapsamaktadır (Tefrişat-ı Rumeli Evrakı/Rumeli Müfettişliği Defterleri no:190, s. 1, 2, 3, 4, 5).

İştıp kazasında; 22 vaka kaydında 1 intihar, biri cinayet şüphesi biri ise kazara olmak üzere 10 cinayet, 5 yaralama, 2 kayıp, 1 silah endahtı, 1 dağa kaldırma, 1 kazara ölüm hadisesi ve 2 kamu hukuku olayı kaydedilmiştir. İşlenen suçların 5'i faili meçhuldür. Tarafların milliyetlerine bakıldığında saldırganların 6'sı Bulgar, 7'si İslam ve 1'i Sırp iken mağdurların 10'u İslam, 8'i ise Bulgar'dır. İştıp kazası suç cetveli M.1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, Aralık; 1909 yılı ocak, mart ayları kayıtlarını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.37,38,39).

Köprülü kazasında 32 kayıttan 4'ü ihrak, 1'i gasp, 1'i haneye tecavüz, biri kazaen olmak üzere 11'i cinayet, 6'sı yaralama, 1'i müsademe(çatışma), 1'i eşkıyalık, 3'ü kamu hukukuna yönelik iken, 4 kayıttan ise saldırgan ve mağdur isimleri kaydedilmiş ancak suçun türü belirtilmemiştir. Tarafların milliyetlerine bakıldığında kaydedildiği kadarıyla saldırganların 5'i Bulgar, 5'i Sırp, 9'u İslam'dır. Mağdurların ise 7'si Bulgar, 3'ü Sırp, 10'u İslam'dır. Saldırganların 6'sı eşkıyadır. İşlenen 10 suç kaydının faili meçhuldür. Köprülü kazası suç cetveli M.1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, aralık; 1909 yılı ocak, mart, nisan ayları kayıtlarını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s. 61,62,65,66).

Kumanova kazasında 47 kayıttan 17'si cinayet, 4 darp, 1 silah endahtı, 1'i gasp, 1'i yaralama ve gasp, 1'i darp ve yaralama, 5'i yaralama, 7'si kayıp, 3'ü ihrak, 4'ü kamu hukuku, 3 kayıttan ise suç unsuru kaydedilmemiş, boş bırakılmıştır. Tarafların milliyeti bakıldığında saldırganların 10'u İslam, 4'ü Sırp, 6'sı Bulgar ve 1'i Kıpti'dir. Mağdurların ise 11'i İslam, 12'si Sırp, 13'ü Bulgar, 2'si Rum, 1'i Kıpti'dir. İşlenen suçların 15'i faili meçhuldür. Kumanova kazası suç cetveli M.1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran; 1909 yılı mart ayları kayıtlarını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.81, 82, 83, 85).

Osmaniye kazasında 18 olay kaydının 4'ü cinayet, 3'ü yaralama, 1'i darp ve dağa kaldırma, 1'i silah endahtı, 1'i gasp ve 6'sı kamu hukuku kayıttır. Olayların 5'i faili meçhuldür. Saldırganların 2'si komite 4'ü ise eşkıyadır. Kaydedilen 9 saldırganın milliyeti Bulgar iken; 10 mağdurun 7'si Bulgar, 3'ü İslam'dır. Kazanın suç cetveli M.1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran; 1909 yılı ocak, nisan aylarını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.101, 102, 103).

Radovişte kazasında yaşanan 18 olayın 1'i cinayet ve ihrak, 5'i cinayet, 1'i yaralama, 1 dağa kaldırma, 1 kayıp, 1'i suikast, 1'i suikast ve ihrak, 1'i ihrak ve 5'i kamu hukuku kayıttır. Saldırganların 5'i Bulgar, 5'i İslam, 3'ü ise Sırp milletindedir. Mağdurların 7'si İslam, 4'ü Bulgar, 2 si ise Sırp milletindedir. 4 olayın faili meçhuldür. Radovişte kazası suç cetveli M.1908 yılı nisan, mayıs, haziran; 1909 nisan ayı kayıtlarını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.117, 118, 131).

Palanka kazasında 20 Mart 1909 tarihli tek bir kayıt vardır. Bu kayıt bir ihrak olayıdır. Lika karyeli Oşşinoyacko ve Milko Yuvan isimli şahıslar aynı karyeden Velçikoristo'nun evini ihrak etmişlerdir. Şahısların milliyetleri kaydedilmemiştir (TFR. I. d. no:190, s.132).

Koçana kazasında kaydedilen 23 olaydan 1'i suikast, biri kazara olmak üzere 4 yaralama, 2'si dağa kaldırma, 2'si gasp, biri kazara olmak üzere 7'si cinayet, 1'i darp, 1'i eşkıyaya muavenet, 1'in de suç unsuru belirtilmemiş, 4'ü ise kamu hukuku olayıdır. Saldırganlardan 7'si Bulgar, 7'si ise İslam'dır. Mağdurların ise 6'sı Bulgar, 6'sı ise İslam'dır. Koçana kazası suç cetveli tarihleri M. 1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz; 1909 yılı şubat, mart, mayıs aylarını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.145, 146, 148).

II. Meşrutiyet Sürecinde Kosova Suç İstatistikleri ve Düşündürdükleri

Kratova kazasında kaydedilen 6 olaydan ikisi kazara olmak üzere 3'ü yaralama, 1'i eşkıyalık ve ihrak ve biri kazara olmak üzere 2'si cinayettir. Saldırganların 2'si İslam, 2'si Bulgar, 1'i ise Sırp'tır. Mağdurların ise 5'i Bulgar, 1'i ise İslam'dır. Kratova kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı mart, mayıs; 1909 yılı ocak, şubat ve nisan aylarını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.159).

Orhaniye kazasında meydana gelen 11 olay kaydından biri kazara olmak üzere 5'i cinayet ve yine 1'i kazara ölüm, 5'i ise yaralamadır. 6 olayın faili meçhuldür. Kaydedilen saldırıların 4'ü, mağdurların ise 10'u İslam'dır. Orhaniye kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran; 1909 yılı nisan, mayıs, haziran ve 1910 yılı şubat aylarıdır (TFR. I. d. no:190, s.171,172).

Priştine kazası suç cetvelinde kaydedilen 61 olayın 14'ü yaralama, 23'ü cinayet, 1'i silah endahtı, 1'i çatışma, 3'ü gasp, 1'i gasp/yaralama, 1'i kamu hukuku, 12'sinde saldırı ya da mağdur isimleri yer almakla birlikte olayın kaydı yoktur. 5 kayıta ise hem yaralama hem de cinayet vakası vardır. Kaydedilen saldırıların 40'ı İslam, 2'si ise Sırp'tır. Mağdurların 51'i İslam, 6'sı Sırp ve 1'i Katolik'tir. 17 olay kaydının faili meçhuldür. Priştine kazası suç cetveli tarihleri M.1907 yılı mart ve nisan; 1908 yılı nisan, mayıs, haziran aylarını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.183, 184, 185, 186, 187).

Vuçitrin kazasında kaydedilen 26 olayın 11'i cinayet, 1'i kamu hukuku, 1'i ihrak, 3'ü yaralama, 1'i derdest, 7'si boş(yani saldırı ya da mağdur ya da her ikisi de belirtilmiş ancak olayın ne olduğu belirtilmemiştir)ve 2'si ise hem cinayet hem yaralama vakasıdır. Kaydedilen saldırıların 18'i de İslam; mağdurların ise 20'si İslam, 1'i ise Sırp'tır. 7 olayın faili meçhuldür. Vuçitrin kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz aylarını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.219,220).

Gilan kazasında kaydedilen 54 olay kaydının 2'si kazara olmak üzere 30 cinayet, 8'i yaralama, 3'ü hem cinayet hem yaralama, 1'i sürgün/fırar, 2'si intihar, 1'i kazaen ölüm, 8'i ise boş kayıt, 1'i ise kamu hukuku kayıdır. Kaydedilen saldırıların 29'u İslam, 2'si Sırp, 1'i Kıpti iken mağdurların 41'i İslam, 4'ü Sırp, 1'i ise Kıpti'dir. Gilan kazası suç cetveli tarihleri miladi olarak 1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran, aralık; 1909 yılı şubat, mart, nisan, mayıs ve haziran aylarını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.243, 244, 245, 246, 247).

Yenişehir kazasında meydana gelen 9 olay kaydının 8'i cinayet iken 1'i hukuk-ı umumiye karşıdır. Kaydedilen saldırıların 5'i İslam, 1'i Sırp iken mağdurların 6'sı İslam, 1'i ise Sırp'tır. Yenişehir kazası suç cetveli tarihleri M.1909 yılı nisan, mayıs, haziran aylarını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.265).

Preşova kazasında kaydedilen tek olay vardır o da kamu hukukuna yöneliktir. 1 Haziran 1908 tarihli kayıta Siyace karyeli Deliş Beşo isimli Sırp, üç sene önce Sırp eşkıyaya katılmış ve kazı kazalarda haydutluk yapmakta iken derdest edildiği yer almaktadır (TFR. I. d. no:190, s.275).

Mitroviçe kazasında kaydedilen 13 olayın 7'si yaralama, 1'i cinayet, 2 cinayet ve yaralama, 1 fi'1-i şeni(tecavüz), 1 boş kayıt ve 1 de hukuk-ı umumiye 'ye karşıdır. Kaydedilen saldırılardan 9'u da İslam; mağdurların ise 9'u İslam, 1'i ise Sırp'tır. 4 olayın faili meçhuldür. Mitroviçe kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı nisan, mayıs, haziran; 1909 yılı ocak, nisan, mayıs, haziran ve 1910 yılı şubat ayını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.285).

İpek kazasında yaşanan 27 olayın 1'i cinayet/yaralama, 12'si cinayet, 2'si gasp, 1'i suikast, biri teşebbüs olmak üzere 3' ihrak, 3'ü yaralama, 1'i cinayet/yaralama, 1'i zehirlenme ve 4'ü boş kayıttır. Kaydedilen saldırıların 15'i İslam, 1'i Sırp iken mağdurların 14'ü İslam 5'sı Sırp, 2'si ise Katolik'tir. 6 olayın faili meçhuldür. İpek kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran, aralık; 1909 yılı ocak aylarını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.301,302,320).

Yakova kazasında işlenen 8 olay kaydının 1'i gasp ve dağa kaldırma, 1'i yaralama/intihar, 1'i cinayet/yaralama biri kazaen olmak üzere 2 cinayet, 1'i ihrak ve 2'si ise Şekavet-i adliye adı altında kamu hukukuna karşı olup derdestle sonuçlanmıştır. Kaydedilen 7 saldırganın hepsi islam, mağdurların ise 4'ü İslam, 1'i ise Sırp'tır. 1 olayın faili meçhuldür. Yakova kazası suç cetveli tarihleri miladi olarak 1908 yılı nisan, mayıs, haziran aylarını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.321).

Tirgovişte kazasında kaydedilen 14 olayın 1'i gasp/cinayet, 7'si cinayet, 1'i gasp, 2'si yaralama, 1'i boş, 2'si ise kamu hukuku kayıdır. Kaydedilen 6 saldırganın 5'i İslam, 1'i Sırp iken mağdurların 6'sı da İslam'dır. 4'ü olay kaydının faili meçhuldür. Tirgovişte kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı nisan, mayıs, haziran ve ağustos aylarını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.337,338).

Gusine kazasında 6 olay kaydedilmiştir. Bu olaylardan 1'i cinayet, 2'si cinayet/yaralama, 1'i ihrak/yaralama, 2'si ise yaralamadır. Kaydedilen saldırganların 5 ise İslam, mağdurların ise 5'i İslam, 1'i ise Sırp'tır. Gusine kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos; 1909 yılı ocak ayını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.353,354).

Berane Kazasında 2'si yaralama, 1'i cinayet/yaralama, 3'ü hukuk- umumiye karşı olmakla birlikte birinci kayıt cinayet, yaralama ve gasp; ikincisinde derdest ve üçüncüsünde ise telgraf tellerine zarar ile silah endahtı olmak üzere 6 olay kaydedilmiştir. Kaydedilen 1 saldırgan ve 1 mağdurda Sırp milletindedir. Berane kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı mayıs, haziran aylarını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.365).

Prizrin kazasında 2 olay kaydedilmiştir. 26 Mayıs 1908 tarihindeki olay ihrak ve cinayet; diğer kayıt ise 15 Temmuz 1908 tarihindeki olay ise gasp ve cinayet suçlarını içermektedir. Kaydedilen 1 saldırgan İslam'dır (TFR. I. d. no:190, s.375).

Kalkandelen kazasında kaydedilen 8 olayın 1'i sirkat/cinayet, 1'i gasp/dağa kaldırma, 1'i gasp, 1'i gasp/çatışma/cinayet, 1'i cinayet, 1'i dağa kaldırma, 1'i kamu hukukuna dair olup derdestle sonuçlanan olay ve 1'de daha önce kaybolan bir şahsın cesedinin bulunması hadisesi vardır. Kaydedilen 7 saldırgan İslam; mağdurların 4'ü İslam, 2'si ise Bulgar'dır. Kalkandelen kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı nisan, mayıs, haziran, temmuz:1909 yılı mayıs ayını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.397,398).

Gostivar kazasında 71 olayın biri kazara olmak kaydıyla 4'ü sadece cinayet, 1'i silan endahtı, 29'u gasp, 1'i ihrak ve gasp, 8'i sirkat, 3'ü gasp ve cinayet, 2'si gasp ve yaralama, 4 dağa kaldırma, 2'si cinayet ve yaralama, 9'u yaralama, 1'i gasp ve haneye tecavüz, 2'si kaçırılma ve fidye isteme, 1'i eşkıyalık, 1'i kamu hukuku, 1'i gasp ve dağa kaldırma ve 1'i ise boş kayıttır. 25 olay kaydının faili meçhuldür. Kaydedilen saldırganların 1'i Bulgar, 24'ü İslam ve 2'si Sırp iken mağdurların ise 1'i Sırp, 7'si Bulgar, 18'i ise İslam'dır. Gostivar kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, eylül, ekim, kasım ve 1909 yılı nisan yılını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.409,410,411,397,413,414).

Seniçe kazasında kaydedilen 28 olayın 2'si cinayet ve yaralama, 1'sirkat ve cinayet, 1'i gasp ve cinayet, 17'si cinayet, 4'ü yaralama, 1'i derdest, 1'i sirkat ve 1 kayıt ise boşdur. Kaydedilen saldırganlardan 15'i İslam ve 3'ü Sırp'ken mağdurların 12'si İslam, 4'ü ise Sırp'tır. 7 olayın faili meçhuldür. Seniçe Kazası suç cetveli tarihleri M.1908 yılı nisan, haziran, temmuz, eylül, ekim, kasım; 1909 yılı mart, nisan ve haziran ayını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.427,428,429,430).

Kolaşin kazasında 17 olay kaydedilmiştir. 1'i cinayet ve yaralama, 8'i cinayet, 2'si ihrak, 5'i yaralama, 1'i ise boş kayıttır. Saldırganların 9'u islam, 1'i sırp iken mağdurların 1'i sırp, 11'i ise islamdır. 3 olayın faili meçhuldür. Suç cetveli tarihleri M.1908 yılı mart,

II. Meşrutiyet Sürecinde Kosova Suç İstatistikleri ve Düşündürdükleri

nisan, mayıs, haziran, temmuz, ekim, kasım; 1909 yılı nisan ve mayıs aylarını içermektedir (TFR. I. d. no:190, s.443, 444).

Akova kazasında da 17 olay kaydı vardır. Olayların 8'i cinayet, 4'ü yaralama, 1'i ihrak, 1'i kadın kaçırmak, 1'i derdest, 2'si ise boş kayıttır. Kaydedilen saldırganların 6'sı da İslam mağdurların ise 9'u İslam 1'i ise Sırp'tır. 6 olayın faili meçhuldür. Suç cetveli tarihleri M.1908 yılı nisan, mayıs, haziran, temmuz, eylül, ekim, kasım; 1909 yılı mart ve nisan aylarını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.451,452).

Yenivaroş kazasında ise 3 olayın 2'si cinayet 1'i ise yaralamadır. Kaydedilen 1 saldırgan Sırp iken mağdurların 3'ü de Sırp'tır. 2 olayın ise faili meçhuldür. 1908 yılı mayıs, haziran ve temmuz aylarını kapsamaktadır (TFR. I. d. no:190, s.455).

2.KOSOVA VİLAYETİNDE İŞLENEN SUÇLAR VE KAYDEDİLEN OLAYLAR

Kazalarda kaydedilen olayların tamamına yer vermek çalışmanın kapsamı açısından mümkün değildir. Ancak genel anlamda, işlenen suçlar özelinde ayrıntılarına yer verilen olay kayıtlarından bazı örneklere yer verilmiştir.

2.1. Cinayet, Yaralama ve Darp

Cinayet; insanlık tarihi kadar eski olan ve neredeyse tüm dinlerde ve hukuk düzenlerinde yasaklanmış maddi manevi yaptırımlarla engellenmeye çalışılmış bir suçtur. Özellikle adam öldürme anlamında kullanılan ve genel olarak mala ya da bedene yönelik hukuka aykırı fiiller manasındaki fıkıh terimidir (Şazeli, 2022, s.45-48). Cetvelde her ne kadar daha önce belirttiğimiz üzere “Mahall-i Hadise, Sebeb ve Sûret-i Hâdise, Mütarrızun aleyhlerin Derece-i Mağduriyetleri, Âlet-i Cerh ve Katl” yani olayın meydana geldiği yer, olayın sebebi ve gerçekleşme şekli, saldırıya uğrayan kişilerin maruz kaldıkları mağduriyet derecesi ve yaralama,, öldürme aleti şeklinde başlık sütunu olsa yaralama, cinayet ve yaralama vakalarının genelinde özellikle sebeplerine dair ayrıntılar belirtilmemektedir. Bunun yerine çoğunlukla ...*kasaba dahilinde, evinde, ormanda, tarlada, yolda...vs. katledilmiştir* şeklinde yer almaktadır. Bu da cinayetlerin daha çok doğaçlama olmayıp planlı olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle olay örneklemeleri genel anlamda sebepleri belirtilenler üzerine olmuştur. Cinayet ya da yaralama suç aleti olarak bıçak, silah ve balta kullanılmıştır.

Kosova genelinde işlenen cinayetlerde toplam ölen sayısı 347, yaralanan sayısı ise 197'dir. Yaralama ya da cinayet suçu denildiğinde ilk akla gelen insanoğlunun böyle bir şiddet boyutuna gelebilmesi için büyük bir öfke, nefret duygusu barındırmış olmasıdır. Bu suçların daha çok -özellikle aynı milletten insanlar arasında- husumet yani düşmanlık neticesinde işlendiği anlaşılmaktadır. Defterde birçok kazada husumet neticesinde yaralama ve cinayet olaylarına rastlanmıştır. İpek kazasında 2 Ocak 1908 tarihinde Karnine karyeli Ömer, kardeşleri ve Abdül isimli şahsın oğulları arasında bir husumet bulunmaktayken bayram namazına giderken karşılaşmaları üzerine çıkan kavganın sonucunda üç kişi ölmüş bir kişi ise yaralanmıştır. Defterde ilk kaydedilen Üsküp merkez kazasıdır. Kazada işlenen ilk cinayet kaydı örneği husumet nedeniyledir. 6 Nisan 1908 tarihinde Bulgar milletinden Brezniçe karyeli Nikola Kara namındaki şahıs ormanda hayvanlarını otlatırken hasmı olan Müslüman Grad Mayniçe karye bekçisi ve arkadaşı Ömer tarafından öldürülmüştür. 15 Nisan 1908 tarihinde Kumanova kazasında gerçekleşen yaralama olayının sebebi bir tarla davasıdır. Yeniköylü Hasan isimli şahıs, kayınvalidesi Hatice'yi kasabadan köye gelirken bir kurşunla yaralamıştır. İştîp kazası gerçekleşen yaralama olayı ise 14 Haziran 1908 tarihinde aynı köy sakini Müslüman iki aile arasında gerçekleşmiştir. Hamid Hayreddin, aralarında kız kaçırma sebebiyle husumet yaşadığı Zeynel Seyfullah'ı silahla yaralamıştır. Priştine'de 15 Haziran

1908 tarihinde kaydedilen olay ise kan davasıdır. Varoş karyeli Ayta Recep ve biraderleri aynı karyeden kan davalıları Zaskolu Ramazan'ı katletmiş, Halil'i ise yaralamışlardır. Kratova kazasında 7 Şubat 1909 tarihinde Ovrene karyesinden Trayko Dimitri, kızını kaçırdıklarından dolayı Trayko Küreki'nin kardeşi Todos, karısı ve baldızının yaşadığı evine giderek revolverle sağa sola ateş açarak şahısları yaralamıştır. Kumanova kazasında ise 20 Mart 1909 tarihinde yıllardır birbirine düşman iki mahalle sakinleri bir çocuk tartışması sebebiyle birbirlerine girmiş, kavga sonucu 4 kişi yaralanmış, 3 kişi ise ölmüştür. Diğer bir yaralama olayının nedeni bir ev tapusudur. 4 Nisan 1909 tarihli olayda Priştineli jandarma efradından Kadri, çıkan tartışma sonucu Kratovalı Mehmed Efendi'yi revolverle iki yerinden yaralamıştır. Son olarak Orhaniye kazasında 9 Haziran 1909 tarihinde Atik Kaçanik karyeli Seyfullah, aralarında soğukluk(bürüdet) olan aynı karyeden Celalettin tarafından başından çapa ile yaralanmıştır.

Cinayetlerin neden işlendiği bağlamında bir değerlendirme yapacak olursak: Bunların pek çoğunun vaka-i adiyeden olduğunu görmemiz mümkündür. Ayrıntılarına değerlendirmeye kısmında yer verilmek üzere suçların büyük çoğunluğu farklı etnik grupların birbirine karşı şiddetini içermektedir. İlk cinayet örneği dehşet vericidir. 21 Mart 1908 tarihli olayda Akova kazasında Bulgar milletinden saldırganlar Yeniköy ve civar köy ahalisi olarak kaydedilmiş olup, Sinan Bey mahallesinden Müslüman cemaatinden Nalbant İbrahim'i Yeniköy bağları dâhilinde Kavakçeşmesi civarında gaddarca bıçakla vücudunu parçalara ayırarak katletmişlerdir. 25 Mart 1908 tarihinde Priştine'de Şuşkak gözetleme kulesi nöbetçi neferi Halil İbrahim, nöbet beklerken iki karakol arasında Sırp tarafından katledilmiştir. Üsküp'te 24 Nisan 1908 tarihinde işlenen bir cinayetin failinin Sırp milletinden olduğu belirtilmekle birlikte kim olduğu kaydedilmemiştir. Maktul ise Bulgar milletinden Üsküplü Yuvan Kaliko olup Radişhane karyesi civarında cesedi bulunmuştur. Yuvan on senedir kilisede görevli olup, Üsküp'e gelirken derede kurşunlanarak öldürülmüştür. İştup kazasında 2 Ocak 1909 tarihinde ise bir grup Bulgar tarafından karyeleri dışında Müslüman cemaatinden Âdem ve Mustafa'ya pusu kurularak saldırmış ve yaralamışlardır. Etnik söylemlerle işlenen cinayetler de vardır. Defterdeki en bariz örnek 20 Mart 1909 tarihlidir. Sırp milletinden Bozin, Yuvan isimli bir şahsı, Üsküp'te bulunan İstoyan'ın meyhanesinde bulunurlarken Sırplaştırmaya çalışmış, Yuvan'ın bunu reddetmesi üzerine katletmiştir.

Kosova'da namus cinayeti kayıtlarına da rastlanmıştır. Köprülü kazasında 29 Haziran 1908 tarihinde işlenen cinayet kız meselesi nedeniyle. Aralarında oluşan husumet sonucu Çimce karyesi bekçisi Süleyman ve arkadaşı tarafından Çiçe karyeli Hasan ve kardeşi Murtaza öldürülmüştür. 6 Temmuz 1908 tarihinde Akova kazasında Brene karyeli Mümin, Şakir ve Canko isimli şahıslar, Rastuka karyeli İsmail Hüseyin'i, Canko'nun zevcesiyle gayrimeşru münasebetleri olması nedeniyle evinde kurşunla katletmişlerdir. Priştine'de 27 Mayıs 1908 tarihinde Ayvalı karyeli Abdal ve biraderi Malik Şerif, kasaba pazarına gelip bir kız meselesinden dolayı aralarında husumet olan Kortiş karyeli Ramo ve biraderi Zekeriya'ya saldırmışlar olayda kardeşlerin biri ölürken diğeri yaralanmıştır. Vuçitrin kazasında 19 Haziran 1908 Mikoşniçe karyeli Tahir, kız kardeşini kaçırmaya teşebbüs eden faili meçhul bir şahıs tarafından katledilmiştir. 20 Haziran 1908 tarihinde Gilan kazasında kız kardeşlerini kaçırpıp işgal eden kişi, kızın kardeşler tarafından katledilmiştir. Ancak fail ya da maktul isimleri kaydedilmemiştir. Koçana kazasında 26 Mart 1909 tarihinde gerçekleşen olayda ise Gradiç karyesinden Timur, kız kardeşi Zehra'yı bıçakla, aynı karyeden İsmail ve Mustafa ise kapaklı tüfekle yaralamıştır. Ancak sonrasında aldıkları yaralanma sonucu kurbanlar vefat etmişlerdir.

Planlı ve de husumet neticesi işlenmiş cinayetler dışında kazara gerçekleşen yaralanmalar ya da ölümle sonuçlanan olaylarda vardır. Kratova kazasında, 14 Mart 1908 tarihinde Efrâd-ı askeriyeden Selanikli Mustafa dükkânında revolverini temizlerken İzlenova

II. Meşrutiyet Sürecinde Kosova Suç İstatistikleri ve Düşündürdükleri

karyeli Vokat Kosto'yu kolundan yaralamıştır. İştîp kazasında meydana gelen vaka 15 Mart 1908 tarihidir ve süvari efradından Halit, arkadaşı Nizamiye Süvari efradından Rıza tarafından kazara silahla vurularak öldürülmüştür. Bir kazara ölüme sebebiyetle Yakova kazasında gerçekleşmiştir. 7 Mayıs'ta 1908 ise Ruz-ı Hızır (Hıdrellez) sebebiyle atılan silahların birinin isabetiyle Nosta isimli kadın ölmüştür. Köprülü kazasında meydana gelen yaralanma olayı magandalığın her dönem var olduğunun bir kanıtıdır. 17 Aralık 1908 tarihinde Ayvar karyeli Kâmil ve arkadaşının eğlence amaçlı attıkları silah sonucu bir kız çocuğu yaralanmıştır. 31 Ocak 1909 tarihinde ise Kratova kazası, Kokliçe karyesinden Vistot İvan, bir düğünde silah endah ettiği sırada aynı karyeden Boğdan İvan'ın ölümüne sebep olmuştur. 30 Mart 1909 tarihinde Koçana'da kaydedilen yaralama olayında Risto, dükkânda sağındaki rovelveri karıştırırken kazaen ateş almasıyla Papas Miladi'nin oğlu Espasiye Mankel, sağ kolu ve bacağından yaralanmıştır. Orhaniye kazasında ise 23 Şubat 1910 tarihinde Koçofoça karyeli Ramazan, kardeşi Rahman tarafından karyeden beş on dakika mesafedeki okul civarında kazaen katledilmiştir. Rahman için "*Katil tamamıyla bî günahdır*" notu düşülmüştür.

Kayıtlarda faili meçhul vakaları oldukça fazladır. İpek kazasında 14 Mart 1908 yılında kaydedilen cinayet olayında Beliçe karyeli Yuvan, ormanda keçi otlatırken kimliği belirsiz bir şahıs ya da şahıslar tarafından kurşunla katledilmiştir. Orhaniye kazasında 1908 yılının 17 Mayıs'ında Rosnive karyeli Arif, 10 Haziran'da ise aynı karyeden Timur Osman karye civarında faili meçhul cinayete kurban gitmişlerdir. 20 Haziran 1908 yılında Mitroviçe kazasında meydana gelen olayda Çerapole karyeli Yefter Goredde, Tirgovişte sınırındaki ormanında ve göl kenarında arkadaşıyla beraber ayın yaparlarken meçhul biri tarafından kurşunla yaralanmıştır.

Husumet neticesinde işlenen daha doğrusu planlı işlenmiş suçların yanı sıra tartışma, kavga sonucu spontane işlenmiş suçlarda vardır. 15 Mart 1908 tarihinde İştîp kazası gerçekleşen yaralama olayı aynı karyeden iki şahsın tartışma neticesi gerçekleşmiştir. Olarca karyeli Osman, çıkan tartışma sonucu karye bekçisi Emin'i silahla yaralamıştır. Gilan kazasında ise bir mera tartışması neticesinde 18 Nisan 1908 tarihinde Tarşene/Tarşine? karyeli Rahim ve Ramazan kavga etmişler, Ramazan ölmüş, Rahim ise yaralanmıştır. Vulçitrın kazasında meydana gelen 28 Haziran 1908 tarihli cinayet ve yaralama kaydında Kiremit mübayaası esnasında çıkan tartışma neticesi Kula Karyeli Bayram tarafından Grabofça karyeli Kiremitçi Kosta, kardeşi Milko ve kalfası Şaban Hüseyin'e kurşunla ateş açılmak suretiyle 1'i katledilmiş ve 2'si ise yaralanmıştır.

Defterde cinayet ve yaralama suçlarının yanı sıra az da olsa darp hadiseleri de mevcuttur. Kumanova kazasında 30 Nisan 1908 tarihinde pazarcı Hristiyanlar ve jandarma çavuşu Mehmet Ali pazardan evlerine dönerlerken Brakel karyesi bekçisi Cello tarafından birkaç Hristiyan darp edilmiş ve Jandarma Çavuşu Mehmet Ali'ye ise silah çekilmiştir. Koçana kazasında 30 Mayıs 1908 tarihinde seksen yaşındaki Grad karyeli İstoil, karye komite reisi Koço tarafından çağrılarak güya birinin tarlasına hayvan soktuğu vesilesiyle darp edilmiştir. 8 Haziran'da ise Traşenik karyeli Döne, Ya'ranca ve Danail tarafından, aynı köye sığınan eşkiya Mirço, komite namına para vermediğinden dolayı darp edilmiştir.

2.2. Sirkat ve Gasp

Gasp; başkasına ait bir malı zor kullanarak alma (Aydın, 1996, s.387); sirkat ise başkasının malını gizlice alma, çalma manasındadır (Bardakoğlu, 1998, s.384). Defterde en çok gasp ve sirkat olaylarının yaşandığı kaza Gostivar'dır. Hatta kazada kaydedilen suçların tamamına yakını 36 gasp ve 8 sirkat hadisesi olmak üzere bu suçlar oluşturmaktadır. Gasp ve sirkat edilen şeyler genel olarak hayvanlardır. Yalnızca Gostivar'da konu edilen tarihlerde, yaklaşık bir yıl içerisinde yüzlerce sığır, öküz, inek, beygir, eşek, koyun gasp edilmiştir. Net

sayı verememizin nedeni bazı kayıtlarda yalnızca “...*hayvanatı gasp edilmiştir*” ifadesinin yer almasıdır. Kazada gasp suçunun tamamı eşkıyalar tarafından gerçekleştirilmiştir. Osmaniye kazasında 26 Nisan 1908 tarihinde yaşanan gasp olayının mağdurları Osman, Mehmet’tir. Baraklı Cuma Pazarından dönerlerken yolda pusuya uğramışlar ve canlarını kurtarmışlarsa da 5 adet yüklü beygiri eşkıyalar tarafından gasp edilmiştir. 14 Mayıs 1908 yılında Çerde karyesinde çoban Satır, sığırlarını otlatırken Debre eşkıyası tarafından gasp edilmiş ise de müfrezenin yetişmesiyle çıkan çatışmada ve bir şaki öldürülmüş ise de cesedi diğer arkadaşı tarafından kaldırılmıştır. Koçana kazası, kaydedilen iki gasp olayı da 25 Mayıs 1908 tarihlidir ve suçlular Osmaniye’nin Grad karyesinden beş şahıs olarak kaydedilmiştir. Mağdurlardan Blaca karyesli Semerci Estoyan ve biraderi Tanaş’ın hayvanları karye civarında çobanları tarafından otlatılırken ağnamından 120 adet keçi gasp edilmiştir. 11 Ekim 1908 tarihinde Gostivar’da gerçekleşen olayda Çerve karyesi muhtarı Karanfil, Darde karyeli şaki Malik Ömer tarafından Derbencilik (?) hakkını alamadığı gerekçesiyle 3 koyunu gasp edilerek kendisi de dağa kaldırılmıştır. Eşkıya tayfasının kazada gaspın yanı sıra hırsızlıkta yaptığı anlaşılmaktadır. Gostivar’da 12 Mayıs 1908 tarihinde Broşefçeli şaki İskender ve rüfekası tarafından Nevesil-i sagir karyeli Miledimir, Yova, Tarya’nın evlerinden çeşitli eşyaları çalınmıştır.

Defterde kaydedilen gasp/sirkat olaylarına kolluk kuvvetleri de diyebileceğimiz güvenliği, asayiş sağlama gereken askerlerinde dahil olduğu anlaşılmaktadır. Kumanova kazası 1908 yılı 29 Nisanda meydana gelen darp ve gasp olayında Nekroviç-i cedit karyeli Kristo, Petre, Zafir isimli Bulgar şahıslar, Nizamiye Süvari Mustafa, Jandarma Süvarisi Ahmet’ten şikâyetçi olarak köylerine dönerlerken Mustafa ve Ahmet tarafından darp edilerek paralarının gasp edildiğini iddia etmişlerdir. Diğer bir gasp olayında ise Manasya isimli Bulgar, evlerinde küçük çocukları varken karyeden geçen bir grup asker(müfrez) tarafından 3 adet lira ve bıçaklarının alındığını iddia etmiştir.

Bazı olaylarda suçlular sadece gözlerine kestirdikleri kişiyi sadece gasp etmekle kalmamış, aynı zamanda yaralamış ya da öldürmüşlerdir. 30 Mart 1908 tarihinde Seniçe kazası Rasine karyesinden Değirmenci Vokha, değirmende mevcut eşyaları sirkat edilerek öldürülmüştür. Priştine kazasında 12 Nisan 1908 tarihinde Vulçitrin’in ormanına odun toplamak için giden Hasköy karyeli Hasan kimliği meçhul biri tarafından hem yaralanmış hem de öküzleri gasp edilmiştir. 19 Nisan 1908 tarihinde gerçekleşen sirkat olayında Zelçe karyeli Yakofça Anto’nun, hanesi civarındaki ağılından 2 adet öküz, 1 adet buzağı, 2 adet inek Priştine’nin Balat karyesinden Elza Goloş ve arkadaşları tarafından sirkat edilmiş ve Dobrişte karakol görevlileri tarafından çatışma sonucu geri alınmış ve Elza ise öldürülmüştür. 28 Nisan 1908 tarihinde Zeleztorçan karyeli Todor Estoyan’ın eşkıyalar tarafından gece değirmen duvarı delinerek 6 adet çuval mısır çavdarı çalınmıştır. Köprülü kazasında 11 Mayıs 1908 tarihinde çoban Hasan ve Osman, hayvanlarını otlatırken eşkıyalar tarafından gasp amacıyla saldırıya uğramışlardır. Eşkıyalar çobanların tüfeğini gasp etmişler ayrıca Osman’ın elini kesmişlerdir. 4 Haziran 1908 tarihinde Berane kazalı kişiler, Debreniçe-i zir karyeli Ramo, Adem’i kurşunla katletmiş, sonrasında 1 adet öküz ve silahını gasp etmiştir.

2.3. Silah Endahtı ve Suikast

Silah atma kimi zaman korkutmak ya da uyarı için kimi zaman ise eğlence veya kutlama amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Suikast ise direk kişiyi öldürmeye yönelik bir hamledir. Defterde bazı suç kayıtlarında suikast tabiri yerine silah endahtı kullanıldığı görülmektedir. 26 Mart 1908 tarihinde Metropolit vekili Poplimoz ayin için kiliseye giderken Gostivarlı Haydar Yusuf tarafından silah atılmış ise de isabet etmemiştir. Suç türü silah endahtı olarak kaydedilen diğer bir olayda Kumanova’dadır. 28 Mart 1908 Tekvoriç-i

II. Meşrutiyet Sürecinde Kosova Suç İstatistikleri ve Düşündürdükleri

Cedid karyeli Harafın ve İstoyen tarafından karye dahilinde Nekobirc-i atık karyeli Yorgi ve Kerro'nun üzerlerine silah atılmışlardır. Ancak herhangi bir ölüm ya da yaralanma kaydı yoktur. 22 Nisan 1908 tarihinde ise Üsküp'te gerçekleşen olayda Gradofça karyeli Trayça Miço'nun evine dışarıdan atılan bir el silah kapıyı delerek ocağa isabet etmiş ise de zarar gören olmamıştır. Radovişte de 5 Mayıs 1908 yılında İstaniçe karye bekçisi Trayko, Arso ve Yuvan ormanlık bölgede Reji kolcusu Ahmet, İzzet, Recep üzerlerine ateş açmışlarsa da isabet ettirememişlerdir. 13 Mayıs 1908 tarihinde İştıp kazasında Done ile Heci Mişe arasındaki anlaşmazlık sonucu çıkan olayda Done tarafından atılan silah bakkal Vana'nın dükkânındaki Lazo'ya isabet etmiştir. Yine Üsküp'te 16 Mayıs 1908 tarihinde kimliği belirsiz kişiler Delko Açadata'nın hanesine toplanmışlar ve Draçko karyeli Pana Pavla'yı öldürmeye teşebbüs etmişlerse de onun feryadı üzerine, yakınları tarafından kurtarılmıştır. Kratova kazası, 31 Ocak 1909 tarihinde ise Kokliçe karyesinden Vistot Ivan, bir düğünde silah endahat ettiği sırada aynı karyeden Boğdan İvan'ın ölümüne sebep olmuştur. İştıp'te silah endahatı olarak kaydedilen olayın aslında kaza kurşunu olduğu anlaşılmalıdır. 3 Mayıs 1909 tarihinde meydana gelen olayda Yenipazar kazası Melol karyesi civarında karyeli eşkıyalar Podgoriçe kasaba tüccarından Tahir, Hüseyin'e ateş açmışlar. Tahir ölmüştür. Planlı yapılan bu saldırıda yardım çığıkları üzerine saldırganlar kaçmışlarsa da silahlarıyla yakalanmışlardır. Silah endahatının ölümüne sebep olduğu da olmuştur. Yenipazar kazası 19 Haziran 1909 tarihinde Turcan karyeli Sinod ve bir arkadaşı, Zirnok ve Soline karakolları arasından geçerken dur ihtarına uymadığı gibi silah endahat etmesi üzerine derdest edilmiştir.

2.4. Kamu Hukukuna Dair Suçlar, Eşkivalık, Dağa Kaldırma

Çalışma konumuz olan defterde bireysel işlenen suçlar dışında kayıtlarda *müteaddi-i aleyh* sütünü altında kaydedilen *hukuk-ı umumiye* yani günümüzde kamu hukuku olarak değerlendirdiğimiz suçlarda mevcuttur. Aynı zamanda Kosova bölgesinde çok fazla eşkıyalık olayları görülmektedir. Defterde müteaddi olarak eşkıya tabirine ek olarak şerir, eşirra, komite, çete vs. kelimeleri de kaydedilmiştir. Genel olarak hukuk-ı umumiye kayıtları müsadere içermektedir. Köprülü kazasında 15 Mart 1908 tarihinde şüpheli Bulgar asıllı Koniçe karyeli Demirci Sokol ve çırağı Petre aleyhine yapılan araştırma sonucu 1 adet bomba, 1 adet kasket ve lağım fitili elde edilmiştir. Osmaniye kazasında istiman eden Berveli Liforik'in ihbarıyla 16 ve 24 Mart 1908 tarihlerinde karye yakınında önce bir kayalık içinde 18 adet bir tane ve 5 adet teneke cephaneye bulunmuş sonra yine bir kayalık içinde 1 adet fitilli bomba ve şimendifer tahribine mahsus tel şeklinde iki demir elde edilmiştir. 6 Mayıs 1908 tarihinde Üsküp merkez kazada Abdullah Zübeyr adlı suçlu, Bostober Zeniçe müfrezesi tarafından yakalanmış ancak arkadaşı Kâhil ise kaçmıştır. Bu operasyon sonucu 1 adet Martin, 1 adet rovelver müsadere olunmuştur. Koçana kazasında 1908 yılı nisan-haziran ayları arasında toplam 4 adet beygir, 200 adet fişek, 2 adet uzun tüfek, 1 adet Karadağ revolveri, 1 adet bomba ve kıyafetler bulunmuş, müsadere edilmiştir.

Hukuk-ı umumiye'ye dair olaylar, kayıtlar yalnızca müsadere ile sonuçlanan suçlar üzerine değildir. Kolluk kuvvetleriyle suçlular bilhassa eşkıyalar arasında meydana gelen çatışmaları da içermektedir. 2 Nisan 1908 tarihinde Sırlığa icbar olarak kaydedilmiş olay eşkıyaların beşrice karyesini basmalarından dolayı müfrezeye tarafından köy aranmışsa da eşkıyalar daha önce kaçmışlardır. 24 Nisan 1908 tarihinde Üsküp merkez kazada Gostivarlı Bozacı Nikola Çetesinin Brazede karyesinde bulunduğu haber alınması üzerine sevk olunan Mülazım İsmail müfrezesi tarafından pusuya uğramışlardır. Bekçi ve karye halkı tarafından müfrezeye silahlı saldırıya yapılmıştır. Bekçi yaralanmış, İsyamo öldürülmüştür. İştıp kazası 15 Mayıs 1908 tarihinde karye civarında eşkıyalar tarafından yüz el kadar silah atılmış ve Balvan-ı Bâlâ karyeli Çoban Sava, Yordan, Panotaşko ölmüşlerdir. Berane kazasında ise 31 Mayıs 1908 tarihinde Nasto tarafından muhtemelen bir çatışma sonucu olsa

gerek, askeriyeden Asım ve Yahya'dan açılan ateş sonucu biri ölmüş diğeri ise yaralanmıştır. Ayrıca Asım'ın silah ve cephanesini gasp etmişlerdir. 2 Haziran 1908 tarihinde ise aynı karye civarında on iki yaşında bir çocuk ve arkadaşı müfreze tarafından görülerek durmaları söylendiği halde kaçmaya başlamaları üzerine ateş açılmış üzerlerine çocuk ölü olarak ele geçirilmiş arkadaşı ise firar etmiştir. Birkaç silah ve fişeğe el konulmuştur. Koçana kazasında 21 Haziran 1908 tarihinde kasaba civarında askeri birlikler eşkıyalar tarafından gece pusuya uğramışlar ise de neticesiz kalmıştır.

Eşkıyaların devlet malına zarar verdiği kayıtlarda vardır. 13 Haziran 1908'de Berane kazasında şaki Petro tarafından evine yakın mesafede olan Berane-Veniska arasındaki telgraf tellerini katledilmiş, Veniska kulesine birçok silah atılmıştır. Yine cetvelde suçluların yakalanıp derdest edilmeleri birçok kayıt vardır. Yakova kazası, 27 Mayıs Şaki Salih Halit ve 2 Haziran'da ise firari şerir Ramazan Hamza, jandarma ve askerler tarafından derdest edilmişlerdir. 24 Haziran 1908 tarihinde Vuçitrin kazasında Grabofça karyeli Hacı Kabez, Jandarma İsmail Bayram tarafından çeşitli suçlardan aranan Grabofça karyeli Hayreddin, Recep, Sabri, Feyzullah derdest edilmiş, yakalamışlar ve muhtemelen daha önce gasp ettikleri 17 adet öküz, inek ve 1 adet kısrak geri alınmıştır. 23 Eylül 1908 tarihinde Akova'da Çernik karyeli Emir Elmas isimli şahıs, Hükümet tarafından davete icabet etmek üzere derdestine gönderilen müfrezeyle silah kullanarak karşılık vermesi üzerine, ölü olarak ele geçirilmiştir.

Eşkıyaların sıklıkla gerçekleştirdiği bir eylem de ihraktır. 16 Nisan 1908 tarihinde ise Kumanova'nın Bilazda karyesi ahalisi, sebebi bilinmeyen bir nedenle husumet duydukları Berze karyeli Ahmet Yaşar'ın ağılında bulunan 260 adet koyununu ateşe vererek yakmışlardır. 5 Mayıs 1908 tarihinde Sırp eşkıyalar Bulgar köyü olduğu anlaşılan Brazde karyesine gelerek köyü ateşe vermek istemişlerse de karye dâhilinde bir Bulgar çetesinin bulunmasından dolayı amaçlarında başarılı olamamışlar yalnızca köy ahalisinden Bojin Petre'nin evini ateşe vermekle yetinmişlerdir. Eşkıyaların çok sık başvurduğu bir suç çeşidi de dağa kaldırmadır. 14 Nisan 1908 tarihinde Osmaniye kazasında eşkıyalar tarafından Razlofça karyesi eski muhtarı Veliko'nun oğlu Kostantin iştemin karyesini bakmak üzere şakiye ilhâk etmediğinden köyde darp edilerek dağa kaldırılmıştır. 10 Mayıs 1908 tarihinde Radovişte'de Sırp Eşkîya Petraliç karye muhtarı Estoyan, David, Arso tarafından sırp taraftarı Petraliç karyeli Miladan ve zevcesi zorla hanelerinden alınıp Sırp çetesi götürülüp teslim edilmişler ancak Miladan kaçarak kurtulmuştur. Koçana kazası, 12 Mayıs 1908 tarihinde Kapahçe karyeli Mihail Kino isimli 13 yaşındaki Bulgar çocuk, Şerir Aziz ve arkadaşı tarafından hayvan otlatırken kaçırılıp(kaldırılıp) bir saatlik mesafeden sonra serbest bırakılmıştır. İştîp kazasında 6 Haziran 1908 tarihinde Nemaniçe karyeli şahıslar, Radoşte pazarına giderlerken bağlarbaşıda İştîbli Mone, Kriško'yu kaldırılmışlardır. Sonrasında güvenli bir şekilde tahliye edilmişlerdir. 5 Temmuz 1908 tarihinde Yakova kazasında Blace karyeli Yuvan isimli şahıs eşirra tarafından tarlasında çalışırken dağa kaldırılmıştır.

2.5. İhrak

İhrak, yakmak, ateşe vermek anlamında kullanılan bir tabirdir. Kosova genelinde gerek şahıslar gerekse eşkıyalar tarafından çok fazla ihrak suçu işlendiği görülmektedir. Defterde bu suç unsuruna vereceğimiz ilk örnek Radovişte kazasındandır. 5 Nisan 1908 tarihli ihrak olayında, Bulgar eşkıyalar tarafından Halil Oba karyeli Mantoş Hüseyin ve Osman'a ait olan karye dışındaki ağılındaki hayvanlar katledilerek ağılla beraber ateşe verilmiştir. Kratova kazası, 22 Mayıs 1908 tarihinde meydana gelen ihrak olayında Benife'nin Otoşınçe, Ayorazgiçe karyelerinden yüz eşkıya, karyeye tecavüz ederek üç mahallede yedi şahsın 10 hane, 2 samanlık, 7 anbar, 7 ahır, 11 koşara, 6 ağıl, 20 domuz ve 2 bargirini yakmışlar ve bir kadınında yanarak ölmesine sebep olmuşlardır. 31 Mayıs 1908

II. Meşrutiyet Sürecinde Kosova Suç İstatistikleri ve Düşündürdükleri

tarihinde Radovişte kazasında gerçekleştiren ihrak olayında Sırp eşkıyalar tarafından bazı Bulgar mahallelerine yönelik olmuştur. Çetenin tecavüzü askeri birlik tarafından men edilmiş ise de yalnız bir mahallede 3 adet hane, 2 adet koşara ve zahireler ihrak edilmiştir. Gusine kazasında 15 Haziran 1908 tarihinde Plavalı Zekeriya, Ramazan, Osman'ı tarafından, Husumet neticesi Plavalı Osman, Ali, Merkûm Zekeriya ve komşusu Bino saldırıya uğramış, Osman'ın kurşunla yaralanmış, ayrıca kulesi, hanesi ve komşusunun hanesi yakılmıştır. Köprülü kazasında 9 Ocak 1909 yılında tehve karyesinde bakkal Yuvaniçe'nin hanesi, 30 Ocak'ta Ladilofça Papazı Kostantilye'nin iki araba otu, otluk hanesi ve bir miktar eşyası meçhul şahıslar tarafından ateşe verilmiştir.

İhrak olaylarının faili meçhul kişiler tarafından da yapıldığı anlaşılmaktadır. Kumanova kazasında 3 Nisan 1908 tarihinde Üsküplü Hacı Şakir, Hamid Ağalar'ın iki dönüm koruları ihrak edilmiştir. 20 Nisan'da ise Orah karye muhtarı Atnas'ın 1 adet ahır, 3 adet yük hayvanı, 3 adet öküz ve bir demirci dükkâmı yanmıştır. Bu durumun üzerine olsa gerek karyenin patrikhaneye bağlandığı kaydedilmiştir. 11 Mayıs 1908 tarihinde kaydedilen ihrak olayında Lika karyeli Posilko, diğer bir kadınla çeşmeden evlerine dönerlerken dört şahıs tarafından önce suikaste teşebbüs edilmişse de başarılı olunamadığından sonrasında evi ihrak edilmiştir.

2.6. Diğer Suçlar ve Olaylar

Kosova ceraim cetvelinde cinayet, yaralama, darp, eşkıyalık gasp hırsızlık gibi suçların yanı sıra az da olsa intihar, kazara ölüm, haneye tecavüz, kaçırılma ve fidye, tecavüz gibi olay kayıtları da vardır. Gilan kazasında 8 Nisan 1909 tarihindeki gerçekleşen olay intihardır. Leskofçalı muhacir Ramazan hasta yatmakta iken acılarına daha fazla dayanamamış ve eline geçen revolverle intihar etmiştir. Yakova kazası, 23 Nisan 1908 tarihinde meydana gelen olayda Muharrem, kardeşi Sadık Yunus'u bıçakla ağır yaraladıktan sonra silahla intihar etmiştir. Defterde kazara ölüm kaydı 2'dir. Bunların ilki İpek kazasında yaşanmıştır. 31 Aralık 1908 tarihinde ismi belirtilmeyen şahıs, fareler için yapılıp dolaba konulan zehri yanlışlıkla içerek ölmüştür. Gilan kazasında 29 Nisan 1909 tarihinde gerçekleşen ikinci olay da ise 11 yaşındaki Dere Mahalleli Recep, tabancayla oynarken kazaen ateş almasıyla ölmüştür. Kosova çalışma konumuz olan tarih aralığında tek tecavüz kaydı vardır. Mitroviçe kazası, 2 Haziran 1908 tarihli kayıta, yapılan muayene neticesinde 4 yaşındaki Hasan'na komşusu tarafından tecavüz edildiği kaydedilmiştir. 12 Haziran 1908 tarihinde Gostivar'da gerçekleşen olay ise bir haneye tecavüz kayıdır. Preşofçalı şaki İskender ve arkadaşı, gece Esyamo, Nikoladinin evlerine saldırıda bulunmuş, ev eşyalarını almış ve Zivofça pazarına Bulgarca bir mektup göndererek 50 lira kadar talep etmiştir. 4 Nisan 1909 tarihinde Köprülü kazasında, Ahlarefçe karyeli Kula ve üç refiki, Nemliko'nun hanesine zorla girerek birçok silah atmışlar. Herhangi bir yaralanma olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak 4 kişi tutuklanmıştır.

Kosova ceraim defterinde az da olsa kaçırılma ve fidye isteme hadiseleri vardır. 1 Nisan 1909 tarihinde Akova kazasında kaydedilen olayda, silahlı bulunan Mehmet'in mühtediye karısı, kayınvalidesi ve kardeşleri tarafından kaçırılmıştır. Ancak olayın nedeni ya da ayrıntısı hakkında bilgi yer almamaktadır. 20 Haziran 1908 tarihinde şaki Hızır ve suç ortakları tarafından Belofça-yı zir karyeli Despot kaçırılmış ve 60 lira fidye talep edilmiş, üzerindeki 4 lirasıyla saat ve yüzüğü alınmıştır. Gostivar kazasında 18 Temmuzda Lozyeneli Ömer, Celaleddin ve rüfekası tarafından, Madrevalı Daskal Mofre, muhtar ve bir çocuk kaçırılmış ve 250 lira fidye talep edilmiştir. Ancak suçlular amaçlarına ulaşamamış olsa gerek söz konusu para geri alınmış ve esirler serbest bırakılmıştır.

3. GENEL SUÇ DEĞERLENDİRMESİ

Konumu ve coğrafi yapısı sebebiyle Kosova vilayeti dini ve etnik gruplar açısından çeşitlilik gösterdiğini ifade etmiştik. Kuzeyinde Sırbistan ve Bosna, batısında İškodra, güneyinde Manastır ve Selanik, doğuda ise Bulgaristan sınır komşuları olmasından mütevellit halkıda Arnavut, Boşnak, Sırp, Bulgar ve Türklerden oluşmaktaydı. Bu yapılanmada Sırp ve Bulgarlar Ortodoks; Latin adı verilen Hristiyan Arnavutlar Katolik; Türkler, Arnavutlar ve Boşnaklar ise Müslümandı. Kosova vilayeti genelinin ise 3/4 Müslümandı. Türkler sadece Üsküp'te çoğunlukta idi (Ünlü, 2002, s.60). XX. yüzyıl başlarında Osmanlı devleti ve Balkan devletleri ile onların koruyucuları sıfatıyla Avrupalı devletler arasında süregelen Makedonya meselesiyle Kosova vilayeti tekrar gündeme gelmiştir. Makedonya'nın Elviye-yi Selase'sinden biri olan Kosova, Berlin kongresiyle Avrupalı devletlerin baskısıyla belirlenen Makedonya ıslahatlarına dahildi (Ünlü, 2002, s.13; Haz. Sakin&Demirbaş, 1996, s.8; Şahin, 2018, s.351). Ancak bu ıslahatlara Kosova'daki Müslümanlar karşı çıkmıştır. Diğer yandan bilhassa Hristiyanların jandarma, kır bekçiliği görevlerine atanmaları Arnavutları harekete geçirirken, Üsküp'te bir Arnavut tarafından Rus konsolosunun öldürülmesi Müslümanlarla Hristiyanları karşı karşıya getirmiştir. Bulgar ve Sırp komiteciler ise dağlara çekilerek etrafa saldırmaya başlamışlardır (Ünlü, 2002, s.13). Kısacası Kosova vilayeti süregelen siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarla Meşrutiyet döneminde de bilhassa asayiş bakımından diğer Balkan vilayetlerinde de olduğu gibi karışık ve sorunlu bir bölgeydi. Defterde kaydedilen suçlara baktığımızda saldırganların 253'ü İslam, 44'ü Bulgar, 37'si Sırp ve 2'si Kıpti iken mağdurların 284'ü İslam, 81'i Bulgar, 50'si Sırp ve 2'si Kıpti'dir. Suçlu ve mağdur her ikisinin de milliyetinin verildiği kayıtlara göre bir tablo çıkartılmıştır.

Tablo 1. Kosova Vilayetinde Milliyetlere Göre Suçlu-Mağdur Sayıları:

Suçlu/Saldırgan	Mağdur	Sayı
İslam	İslam	177
İslam	Sırp	13
İslam	Bulgar	18
Sırp	Sırp	7
Sırp	İslam	9
Sırp	Bulgar	12
Bulgar	Bulgar	18
Bulgar	İslam	8
Bulgar	Sırp	1
Kıpti	Kıpti	2

Tablo, suç ve mağduriyet ilişkisinde Kosova'nın etnik ve dini çeşitliliğini yansıtan önemli veriler sunmaktadır. İslam, Bulgar, Sırp ve Kıpti gruplar arasında kaydedilen suç ve mağduriyet oranları, bölgenin demografik yapısına ve sosyal ilişkilerine ışık tutmaktadır. Tabloyu suç sosyolojisi bağlamında değerlendirdiğimizde Müslüman ve Bulgar toplumlarında kendi "mahallesine" dönük suçların diğer mahalle halklarına karşı suçlardan daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum aynı zamanda aynı topluluk içindeki sosyal, ekonomik ya da kişisel çatışmaların etkisini yansıtır. Ancak Sırp'larda tam tersine kendi mahallesine karşı işlenen suçlar göreceli olarak daha azdır. Elbette bunu birçok farklı şekilde yorumlanması mümkündür. Bunlardan birisi Sırp'larda muhafazakârlık ve milliyetçiliğin

II. Meşrutiyet Sürecinde Kosova Suç İstatistikleri ve Düşündürdükleri

daha ağır bastığı ve bu nedenle diğer toplumlara karşı daha az müsamahakâr oldukları söylenebilir. Müslüman ve Bulgar toplumlarına gelince onların hem içe kapanık hem de Sırlara nispetle mahalle içi barışın daha az olduğunu göstermektedir. Kıpti grubu, hem fail hem de mağdur olarak en düşük oranda temsil edilmiştir. Bu durum, Kıptilerin bölgede daha küçük bir topluluk olduğunu ve dolayısıyla suç dinamiklerine daha az dâhil olduklarını gösterebilir. Diğer yandan kaydedilen suçlar ve olayları daha iyi yorumlayabilmek adına tablo haline getirilmiştir.

Tablo 2. Kosova Vilayetinde 15 Mart 1907-28 Şubat 1910 Tarihleri Arasında İşlenen Suçlar ve Diğer Olaylar:

Kazalar	Suç ve Olay Türleri*																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
İştîp	12	6		1		2	2	2			1	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Köprülü	15	9	1		4	3	3					1	1		1					
Kumanova	22	11	2	1	3		4	7									4			
Osmaniye	5	4	1	1		1	6										1			
Radovişte	10	1			3	1	5	1	2											
Palanka				1																
Kočana	10	4	2			2	4			1		1					1			
Kratova	8	5			1							1								
Orhaniye	6	5														1				
Priştine	38	35	4	1			1					1								
Vuçitrın	20	8			1		1		1											
Gilan	45	20					1				1					1				
Yenişehir	12						1													
Preşova							1													
Mitroviçe	4	9					1											1		
İpek	21	6	2		3				1											1
Yakova	3	2	1			5	2				1									
Tirgovişte	11	3	2				2							2						
Gusine	4	5			1															
Berane	2	4	2				3													
Prizrin	3		1		1															
Kalkandelen	4		4			9	1					1		1						
Gostivar	17	16	4	1	1	1	1					1			1					
Seniçe	25	10	3						1											
Kolaşin	14	6			2															
Akova	8	6			1															
Yenivaroş	2	1																		
Toplam	347	193	69	7	28	35	41	12	3	7	4	5	2	3	2	3	6	1	1	

* 1: Cinayet, 2: Yaralama, 3: Gasp/Sirkat, 4: Silah Endahtı, 5: İhrak/İhraka Teşebbüs, 6: Dağa Kaldırma, 7: Hukuk-ı Umumiye, 8: Kayıp, 9: Derdest, 10: Suikast, 11: İntihar, 12: Eşkialık, 13: Çatışma, 14: Ölü Bulunma, 15: Haneye Tecavüz, 16: Kazara Ölüm, 17: Darp, 18: Tecavüz, 19: Zehirlenme.

Kaydedilen suçların genelinde siyasi gerginlik net olarak görülmektedir. İşlenen cinayet, kamu davası adına müsadereleler, ihrak vs. gibi suçlar bilhassa siyasi olumsuzlukların göstergesi olmasının yanı sıra gasp, eşkıyalık, dağa kaldırma gibi hadiseler ekonomik sorunların, asayişin olmamasının dolayısıyla başıboşluğun da göstermektedir. Bu dönemde

Osmanlı İmparatorluğu, merkezi otoritesini Balkanlar'da korumakta zorlanıyordu. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte siyasal dönüşümler yaşanmış, ancak bu süreç yerel düzeyde karışıklıklara yol açtığını söyleyebiliriz. Özellikle cinayet, yaralama ve eşkiyalık gibi suçların yoğunluğu, merkezi yönetimin güvenliği tam anlamıyla sağlayamadığını ve yerel düzeydeki otorite boşluğunu göstermektedir.

Priştine (38 cinayet), Gilan (45 cinayet), Üsküp (26 cinayet) gibi merkezlerde suç oranlarının yüksek olması, büyük yerleşim bölgelerinde siyasi istikrarsızlığın daha belirgin yaşandığını düşündürmenin yanı sıra etnik gerilimlerin ve Osmanlı yönetimine karşı yerel direnişlerin yoğunlaşabileceği alanlar olarak değerlendirilebilir. Dağa kaldırma (35 vaka) ve gasp (57 vaka) gibi olaylar, silahlı çetelerin faaliyet gösterdiğine ve Osmanlı yönetimine karşı muhalif grupların varlığına işaret etmektedir. Cinayet, yaralama ve gasp gibi şiddet içeren suçların toplam sayısının fazla olması, bireyler arası anlaşmazlıkların sıklıkla şiddete başvurularak çözüldüğünü gösteriyor. Bu, hukuk sistemine olan güvenin düşük olabileceğine işaret etmesi olarak yorumlanabilir. İntihar (4 vaka) ve zehirlenme (1 vaka) gibi bireysel olayların düşük olması, bireylerin yaşadığı zorluklara rağmen toplumsal dayanışmanın nispeten güçlü olabileceğini düşündürmektedir. Haneye tecavüz (3 vaka) ve tecavüz (1 vaka) gibi suçların görece düşük olması, cinsel suçların o dönemin hukuk sistemi içinde kayıt altına alınmada eksik kalabileceğini veya kültürel nedenlerle bildirimini düşük olduğunu göstermektedir. Silah endahtı (7 vaka) ve çatışma (3 vaka) gibi olayların düşük sayıda olması, organize silahlı direnişlerin büyük çapta değil, daha çok bireysel veya küçük gruplar halinde gerçekleştiğini gösteriyor. Ekonomik istikrarsızlık ve yerel yöneticilerin zayıflığı, suç oranlarının artmasına yol açabilir. Sirkat (hırsızlık) olaylarının 12 vaka ile sınırlı kalması, kişisel mülkiyetin korunmasının görece iyi olduğu ya da ekonomik şartların suç işlemek için aşırı kötüleşmediğini gösterdiği söylenebilir. Ölü bulunma (2 vaka) ve kazara ölüm (3 vaka) gibi olayların az sayıda olması, doğal ölümlerin genellikle kayıt altına alınmadığını veya kayıtlara yansımadığını göstermektedir.

SONUÇ

1907-1910 yılları arasında Kosova vilayetinde suç oranlarında önemli bir artış gözlemlenmiş, özellikle büyük yerleşim yerlerinde suçların yoğunlaştığı görülmüştür. Osmanlı yönetimi, bu dönemde bölgede tam anlamıyla istikrar sağlayamamış, yerel çetelerin yanı sıra bireysel şiddet olaylarının yaygınlaşmasına engel olamamıştır. Etnik ve siyasal faktörler, suç dinamiklerini önemli ölçüde etkilemiş, bölgede içsel şiddet eğilimleri ve bireyler arası ilişkilerde hukukun yetersizliği belirginleşmiştir. Suçların çoğunluğu, etnik ve dini gerilimler, ekonomik zorluklar, husumetler ve aşiret çatışmaları gibi faktörlerin bir araya gelmesiyle meydana gelmiştir. Kosova Ceraim Defteri'nden elde edilen veriler, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde bu bölgede toplumsal çatışmaların şiddet içeren bir boyut kazandığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, suçların artışı etnik gerilimlerle birlikte, ekonomik kriz, yerel yetencilik ve aşiretler arasındaki çatışmalarla da ilişkilidir.

Osmanlı yönetimi, bölgedeki asayişin sağlamak adına çeşitli önlemler almış olsa da, bölgenin karmaşık sosyo-politik yapısı ve Balkan ulusçuluklarının etkisi, bu çabaların etkinliğini sınırlamıştır. Bu durum, Osmanlı'nın merkeziyetçilik çabalarının başarısızlığını ve bölgedeki Osmanlı etkisinin zayıflamaya başladığını göstermektedir. II. Meşrutiyet dönemi, Osmanlı İmparatorluğu'nda reformlar ve merkeziyetçilik çabalarının yoğun olduğu bir dönem olarak, Kosova gibi çok etnikli bölgelerde merkezi otoritenin zayıfladığı yerlerde toplumsal çatışmaların derinleşmesine ve suç oranlarının artmasına yol açmıştır. 1908 yılında yaşanan suç yoğunluğu, dönemin siyasal ve sosyal koşulları ışığında, etnik gruplar arasındaki gerginliklerin ve Osmanlı yönetimine karşı olan tepkilerin bir yansıması olarak

II. Meşrutiyet Sürecinde Kosova Suç İstatistikleri ve Düşündürdükleri

değerlendirilebilir. Bu dönemdeki suç artışı, II. Meşrutiyet'in ilanı, bölgesel çatışmalar ve ekonomik zorluklarla bağlantılıdır.

Kosova'daki suç artışının nedenleri arasında, 1908 Devrimi'nin ardından ortaya çıkan otorite boşluğu, Balkanlar'daki etnik çatışmalar, ekonomik zorluklar ve yerel eşkıyalık faaliyetlerinin artışı önemli yer tutmaktadır. Ayrıca, suçların daha detaylı şekilde kaydedilmesi ve suç kayıt sisteminin geliştirilmesi, suç istatistiklerinin artmış gibi görünmesine neden olmuş olabilir. Kosova, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki en kritik bölgelerinden biri olup, bu dönemdeki suçların büyük kısmı etnik ve dini gerilimlerle ilişkilidir. Sonuç olarak, Kosova'daki suç oranlarındaki artış, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki sosyal ve siyasi çöküşün bir yansımasıdır. Bu artış, Osmanlı'nın bölgedeki merkeziyetçi yönetim çabalarının başarısızlığını ve Kosova gibi stratejik bölgelerdeki etnik, dini ve sosyal çatışmaların derinleştiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlık Osmanlı Arşivi

Tefrişat-ı Rumeli Evrakı/Rumeli Müfettişliği Defterleri (TFR.I.d) 190.

Araştırma Eserler

- Aktepe, M. M. (2002). *Kosova. Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 26, 216-219. Ankara: TDV Yayınları.
- Aydın, M. A. (1996). *Gasp. Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 13, 387-392. İstanbul: TDV Yayınları.
- Bardakoğlu, A. (1998). *Hırsızlık. Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 17, 384-396. İstanbul: TDV Yayınları.
- Bardakoğlu, A. (2022). *Katil. Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 25, 45-48. Ankara: TDV Yayınları.
- Özdağ, A., & Önal, T. (2017). Kosova sorunu ve Kosova'nın bağımsızlık süreci. *Akademik Bakış Dergisi*, 61(1), 556-571.
- Sakin, O., & Demirbaş, U. (1996). *Makedonya'daki Osmanlı evrakı*. T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No: 29. Ankara.
- Şahin, G. (2018). XX. yüzyılın başlarında Manastır Vilayeti'nde suç ve asayiş dair bazı tespitler. In Z. Gölen & A. Temizer (Eds.), *Osmanlı Dönemi Balkanlar'da Kültürel ve Sosyal Hayat* (pp. 197-218). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Şazelî, H. A. (1993). *Cinayet. Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8, 14-15. İstanbul: TDV Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. (2010). *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*. İstanbul: Devlet Arşivleri Yayınları.
- Ünlü, M. (2002). *Kosova Vilayetinin idari ve sosyal yapısı (1877-1912)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.